

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Кафедра географії та гео

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач
кафедри
географії та
геоекології

к.г.н., доц. Семенюк Л.Л.

«29» серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізична і суспільна географія

Галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

II курс Другого магістерського рівня освіти

Напрямок підготовки/спеціальність **014. 15 Середня освіта (Природничі науки)**

Факультет **природничо-географічний**

Форма навчання **денна**

Робоча програма «Фізична і суспільна географія» для студентів
за напрямом підготовки/спеціальність **014. 15 Середня освіта (Природничі науки)**

Розробник: кандидат географічних наук, старший викладач Зарубіна А.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри географії та геоєкології

Протокол від «29» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри Семенюк Л.Л.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

©ЦДПУ, 2019 рік

© ЦДПУ, 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання*
Кількість кредитів ЕКТС – 5	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u>	Нормативна	
Блоків – 2	Напрямок підготовки/ спеціальність: <u>014.15 Середня освіта</u> <u>(Природничі науки)</u>	Рік підготовки	
Розділів/змістових модулів – 2		7-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		Вид контролю:	
		екзамен	
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: 4	Освітньо-професійний рівень: II курс Другого магістерського рівня освіти	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські:	
		14 год.	
		Лабораторні:	
		Самостійна робота:	
		60 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Консультації:			
24 год.			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання навчальної дисципліни – вивчення особливостей і закономірностей географії як науки, опанувати загальні фізико-географічні та суспільно-географічні закономірності.

2.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити з об'єктами дослідження та структурними компонентами географії;
- вивчити основні фізико-географічні закономірності та їх прояв в межах окремих регіонів та континентів;
- проаналізувати загальні суспільно-географічні закономірності світу та їх прояв в межах окремих країн та регіонів;
- визначити особливості функціонування світового господарства в умовах глобалізації;
- визначити місце економіки України в міжнародному поділі праці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- ▲ об'єкт дослідження та структурні компоненти географії; значення поняття «геосистема», причини та наслідки природних і суспільних процесів;
- ▲ географічні наслідки параметрів і рухів Землі як планети;
- ▲ основні складові географічної оболонки Землі та закономірності їх взаємодії;
- ▲ загальні суспільно-географічні закономірності світу та їх прояв в окремих країнах та регіонах.

вміти:

- пояснювати пізнавальну та конструктивну ролі географії;
- пояснювати та наводити приклади загальних фізико- та суспільно-географічних закономірностей;
- проводити аналіз та оцінку факторів, що визначають рівень розвитку світового господарства та спеціалізацію окремих країн та регіонів;
- застосовувати отримані знання та навички у вирішенні глобальних проблем сучасної цивілізації.

3. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ

ТЕМА 1. ВСТУП

Географія як система наук. Структура географічної науки. Об'єкт дослідження географії. Методи дослідження в географії. Поняття «геосистема». Рівні геосистем. Пізнавальна та конструктивна роль географії.

ТЕМА 2. ГЕОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ ПАРАМЕТРІВ І РУХІВ ЗЕМЛІ ЯК ПЛАНЕТИ

Геоїд. Показники руху Землі навколо своєї осі. Добова ритміка в географічній оболонці. Основні види часу. Визначення місцевого та поясного часу, перехід від місцевого часу до поясного. Пояси освітленості на Землі. Сила Коріоліса. Змінюваність висоти Сонця над горизонтом та тривалості світлового дня. Орбітальний рух Землі: основні характеристики, географічні наслідки.

ТЕМА 3. Географічна оболонка Землі та її основні складові. Літосфера

Склад, межі та будова географічної оболонки. Закономірності географічної оболонки. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера. Властивості літосфери.

Поняття «геологічне середовище людства». Тектоніка літосферних плит. Процеси в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки. Небезпека вулканічних, сейсмічних, гравітаційних (зсувних) процесів.

Рельєф. Тектонічні структури та пов'язані з ними форми рельєфу. Вплив рельєфу на розселення населення, розвиток і розташування окремих виробництв.

Ресурсні властивості літосфери. Гірські породи та закономірності їх поширення. Мінеральні ресурси як чинник розташування видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв. Забезпеченість мінеральними ресурсами.

ТЕМА 4. Атмосфера Землі.

Сонячно-земні взаємодії. Сонячне випромінювання, відмінності випромінювання і поглинання тепла повітрям, поверхнею гірських порід і води.

Тропосфера: температурний режим, зміна атмосферного тиску, вітри, вологість, опади.

Погода. Синоптичні карти.

Клімат. Кліматотвірні чинники. Кліматична карта. Карта кліматичних поясів. Характеристика типів клімату за кліматограмами.

Вплив атмосфери на літосферу: вивітрювання, рельєфоутворення. Кліматичні умови як чинник розселення і розташування виробництва та інфраструктурних об'єктів. Ресурсний потенціал атмосфери. Енергетичні кліматичні ресурси як чинник розвитку відновлюваної енергетики. Агрокліматичні ресурси та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства.

Стихійні атмосферні явища, їх прогнозування та засоби протидії.

Кліматичні зміни на планеті.

ТЕМА 5. Гідросфера Землі.

Запаси води на Землі.

Світовий океан та його складові.

Вплив процесів у літосфері на природу океанів. Роль океанів у формуванні гірських порід і рельєфу узбережжя.

Вплив атмосферних процесів (явищ) на Світовий океан. Роль Світового океану у формуванні глобальних і місцевих систем повітряних потоків у нижніх шарах тропосфери.

Ресурсний потенціал Світового океану та вплив людства на стан океанічних вод, запаси мінеральних, біологічних ресурсів.

Води суходолу, чинники їх нерівномірного розподілу на материках та по території України. Взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу і річкової мережі території. Вплив геологічних процесів на формування озер, пластів підземних вод. Взаємозв'язок клімату і вод суходолу.

Прісна вода як ресурс і чинник розміщення населення та виробництва. Мінеральні й термальні води: поширення, використання. Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води. Сучасні системи очищення води. Опріснення морської води

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ

ТЕМА 1. Демографічні процеси в світовій системі

Динаміка чисельності населення світу. Природні, соціальні, економічні й екологічні чинники та просторові особливості природного руху населення у світі. Демографічний перехід, його фази. Статеві-вікова, шлюбно-сімейна структура населення. Демографічне старіння населення. Характеристика демографічної ситуації в країнах за статеві-віковими пірамідами. Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення.

Міграції, їх показники, чинники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі. Просторові тенденції міграційних процесів.

Якість життя як чинник природного і механічного руху населення.
Демографічні чинники розвитку економіки та спеціалізації країн. Демографічні прогнози.

ТЕМА 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Поняття «глобальна економіка».

Світовий ринок технологій, патентів і ліцензій, інформаційно-технологічних послуг.

Система виробництва. Географічність міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Роль транснаціональних корпорацій та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки. Глобальні ланцюги доданої вартості. Міжнародний ринок товарів: сутність, інфраструктура, ціноутворення.

Виробництво сільськогосподарської продукції у світі: природні, соціальні, економічні чинники, особливості просторової організації.

Видобування й споживання паливних мінеральних ресурсів, глобальні ринки вугілля, нафти й природного газу.

Глобальні ланцюги доданої вартості у виробництві чорних металів, алюмінію, міді; чинники та форми спеціалізації країн.

Сучасна географія виробництва транспортних засобів, електроніки, фармацевтичної продукції, чинники участі національних економік у глобальних ланцюгах доданої вартості.

Виробництво текстилю, одягу, взуття: сучасна просторова організація, чинники міжнародної спеціалізації.

Сучасні транспортно-логістичні системи та інформаційно-комунікаційні мережі як інфраструктурний каркас глобальної економіки.

Світовий ринок інвестицій і фінансів. Туризм.

Формування «інформаційного суспільства».

ТЕМА 3. Суспільна географія України

Кількість населення України. Відтворення населення: показники та природні, соціальні, економічні чинники народжуваності й смертності, їх просторові відмінності.

Особливості вікового і статевого складу населення України.

Міграційні процеси в Україні. Українці на світовому і регіональному ринку праці.

Демографічна політика в Україні.

Система розселення. Міські агломерації, урбанізація, субурбанізація і джентрифікація.

Особливості сільських населених пунктів. Українська держава і територія держави України.

Політико-географічне положення України: глобальне, регіональне, сусідське.

Політико-економічна оцінка державного кордону України.

Реформування адміністративно-територіального устрою України.

ТЕМА 4. Економіка України в міжнародному поділі праці

Сучасні риси національної економіки України.

Конкурентні переваги України на світових ринках сільськогосподарської продукції, рудної сировини і металів.

Сучасні тенденції та регіональні відмінності розвитку енергетики в Україні.

Замкнутий технологічний цикл розроблення і виробництва літаків в Україні, експорт та імпорт авіаракетної техніки. Виробництво автомобілів, сільськогосподарської техніки: тенденції розвитку, міжнародне кооперування.

Місце України в глобальних ланцюгах доданої вартості виробництва та реалізації електронної продукції.

Виробництва фармацевтичної продукції та побутової хімії: чинники та особливості розташування підприємств.

Особливості розвитку й просторової організації виробництва меблів, текстилю, одягу, взуття, продуктів харчування.

Міжнародні транспортні коридори на території України.
 Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні.
 Ресурсний потенціал і перспективи розвитку рекреаційного комплексу в Україні.
 Місце України на світовому ринку інвестицій і запозичень. Транснаціональні фінансові корпорації (банки, фінансові компанії) в Україні.
 Сучасні форми просторової організації виробництва товарів і послуг в Україні.
 Досвід реалізації планів сталого (збалансованого) розвитку в різних країнах та стратегія збалансованого розвитку України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	Усього	у тому числі						Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд.	Консультації	СРС		л	п	лаб.	Консультації	СРС	
1	2	3	4	5	6		7	8	9	10	11	12	13	14
Блок 1														
Розділ 1. Загальні фізико-географічні закономірності														
Тема 1. Географія як наука. Основи картографії та топографії		2	2				6							
Тема 2. Географічна оболонка, її закономірності та складові		2					6							
Тема 3. Тектоніка, рельєф, корисні копалини		2	2				6							
Тема 4. Атмосфера, формування погоди та клімату Землі		2	2				6							
Тема 5. Гідросфера та її основні складові		2	2				6							
Розділ 2. Загальні суспільно-географічні закономірності														
Тема 5. Загальні демографічні процеси світу		2	2				6							
Тема 6. Типологія країн світу		2					6							
Тема 7-8 Особливості світового господарства		4	2				6							
Тема 9. Суспільно-географічні		2					6							

характеристики України													
Тема 10. Економіка України в міжнародному поділі праці		2	2			6							
Усього годин	120	20	14			6	60						

4. Темі семінарських занять
Не передбачені

6. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Особливості географії як науки	2
2	Особливості картографічного зображення	2
3	Всесвіт. Наслідки обертання Землі навколо Сонця і своєї осі	2
4	Загальні фізико-географічні закономірності	2
5	Загальні суспільно-географічні закономірності. Політична карта	2
6	Особливості розвитку світового господарства	2
7	Суспільно-географічні характеристики України	2

7. Темі лабораторних занять
Не передбачені

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні етапи розвитку географії. Великі географічні відкриття	3
2	Основні картографічні проєкції. Топографічні основи підготовки	3
3	Вплив людини на літосферу. Глобальна ресурсна проблема людства	3
4	Стихійні атмосферні явища, їх прогнозування та засоби протидії. Кліматичні зміни на планеті.	3
5	Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води. Сучасні системи очищення води. Опріснення морської води	3
6	Біосфера та її складові. Закономірності поширення живих організмів на суходолі і в океанах. Природні чинники формування ареалів поширення рослин і тварин. Біологічні ресурси.	3
7	Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Типи ґрунтів. Вплив ґрунтів на спеціалізацію господарства регіону, країни.	3
8	Динаміка чисельності населення світу. Природні, соціальні, економічні й екологічні чинники та просторові особливості природного руху населення у світі.	3
9	Типи економічних систем. Фактори міжнародного поділу праці	3
10	Основи політичної географії та геополітики	3

11	Політико-економічна оцінка державного кордону України. Реформування адміністративно-територіального устрою України.	3
12	Сучасні форми просторової організації виробництва товарів і послуг в Україні.	3
13	Роль транснаціональних корпорацій та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки.	3
14	Світовий ринок інвестицій і фінансів. Туризм. Формування «інформаційного суспільства».	3
15	Альтернативні джерела енергетики	3
16	Глобальні проблеми людства	3
17	Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення.	3
18	Сучасна географія трудової еміграції з України. Соціальні проблеми монофункціональних міст	3
19	Міжнародні організації світу	3
20	Україна в міжнародному поділі праці	3
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання

Не передбачені

10. Методи навчання

Основні форми організації навчання при вивченні дисципліни «Фізична та суспільна географія»:

- аудиторні заняття (лекції, практичні заняття);
- самостійна робота студентів;
- консультації.

Методи навчання:

За джерелом знань:

- словесні: розповідь, пояснення, лекція, інструктаж;
- наочні: демонстрація, ілюстрація;
- практичні: практичні роботи, вправи, самостійна робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, метод проектів тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- метод проблемного викладу;
- частково-пошуковий;
- пошуковий;
- дослідницький;

За логікою пізнання:

- аналіз;
- синтез;
- узагальнення;
- порівняння;
- систематизація;
- класифікація;
- абстрагування.

11. Методи контролю

Усне експрес-опитування, виступи студентів на практичних заняттях з доповідями, виконання практичних робіт, контрольні роботи.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (екзамен)	Сума	
Розділ 1			Розділ 2				Самостійна робота	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
10	8	8	8	8	8	8			

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Критерії оцінювання та вимоги:

Написання самостійних робіт (перевірка теоретичної підготовки) — 5 балів (45 балів)

Виконання практичних робіт — 9 балів

Перевірка знання політичної карти світу — 5 балів

Підготовка доповіді — 1 бал

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Шкала ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно	не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс
2. Тексти лекцій
3. Статистично-картографічний матеріал

14. Рекомендована література

Базова

1. Безуглий В.В., Лисичарова С.О. Географія (рівень стандарту) 11 клас. - К.: 2019.
2. Олійник Я.Б., Федорищак Р.П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство. - "Знання -Прес", 2008.

15. Інформаційні ресурси

1. Бібліотечний фонд.
2. Ресурси Глобальної мережі Internet

**ЛИСТ ОНОВЛЕННЯ (АКТУАЛІЗАЦІЇ)
РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Дата засідання кафедри			
Номер протоколу			
Підпис завідувача кафедри			

Робоча програма навчальної дисципліни розглянута й перезатверджена на засіданні кафедри географії та геоекології від _____ року, протокол № _____.

Зав. кафедрой _____

Вніс зміни до програми « _____ » _____ 20__ р.	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____ « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____ Завідувач кафедри _____
Вніс зміни до програми « _____ » _____ 20__ р.	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____ « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____ Завідувач кафедри _____
Вніс зміни до програми « _____ » _____ 20__ р.	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____ « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____ Завідувач кафедри _____